

کافی است نگاهی به ادبیات کهن فارسی بیندازید تا متوجه نقش قابل توجه طنز در آن شوید. فردوسی در بسیاری از ابیات شاهنامه به طعنه و کنایه زدن روی آورده و حافظ‌شناسان، شاعر شیرازی را به خاطر استفاده از طنز در اشعارش ستایش کرده‌اند

بسیاری از ضرب‌المثل‌هایی که از زمان‌های دور تا به حال به وفور استفاده می‌کنیم، جنبه‌های طنزآلود پرنرنگی دارند و حتی گاهی اوقات ضرب‌المثل‌ها حاوی شوخی‌های خط قرمزی هستند که البته معمولاً نسخه مناسب برای خانواده ایرانی هم دارند.

چون می‌خواهیم از مشکلات فرار کنیم

تورم، بیکاری، اختلاس، زلزله، سیل، اغتشاش و هر مفهوم منفی دیگری که فکرش را بکنید، در سال‌های اخیر از گزند شوخی‌های مردم در فضای مجازی و حتی حقیقی در امان نمانده است. ظاهراً شوخی یکی از مهم‌ترین مکانیسم‌های دفاعی ما در برابر مشکلات است، مکانیسمی که با گسترش شبکه‌های اجتماعی ابعاد تازه‌ای یافت و حالا بعد از هر حادثه و اتفاقی می‌توانید به سرعت با جوک‌ها، توییت‌ها، گیف‌ها و کلیپ‌های مرتبط با آن اتفاق روبه‌رو شوید. این شوخی‌ها از تلخی مشکلات کم می‌کند و نگاه طنزانه باعث می‌شود مردم راحت‌تر با این مسائل مواجه شوند. البته گاهی شوخی با اتفاقات منفی روز از حد می‌گذرد و عبور از خط قرمزها بخشی از کاربران را عصبانی می‌کند، اما این مساله نیز نتوانسته تأثیری بر جوک‌سازان عمده (!) بگذارد و همچنان این شوخی‌ها پای ثابت شبکه‌های اجتماعی است. برخی دیگر نیز نسبت به اصل این مساله شکایت دارند و معتقدند نباید در مقابل مشکلات با شوخی و طنز مواجه شد و در عوض باید واکنشی موثر داشت تا سیاست‌گذاران و مدیران نیز رویه‌ها و تصمیمات خود را اصلاح کنند.

چون طنز در قالب‌های هنری گوناگون کارکرد دارد

طنز هیچ محدودیتی در نوع رسانه نمی‌شناسد و با هر هنری که داشته باشید و در هر نوع رسانه‌ای که فعالیت کنید، می‌توانید طنز را کنید و به عرصه طنز وارد شوید. طنز مکتوب از سال‌های دور در فرهنگ ایرانی وجود داشته و در قرن اخیر هم با تولد و بعد رونق مطبوعات، جایگاه ویژه‌ای در نشریات ایفا کرده است. اوج گرفتن نشریاتی مانند گل‌آقا در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ را می‌توان از موفق‌ترین نمونه‌های طنز مطبوعاتی دانست. در عرصه تصویر هم طنز همیشه مشتریان پر و پاقرصی داشته و هم در سینمای قبل از انقلاب و هم در سینمای پس از انقلاب اسلامی فیلم‌های کمدی همیشه جایگاهی قابل توجه داشته‌اند. اگر نگاهی به جدول فروش سینمای ایران در دهه اخیر بیندازید، متوجه اهمیت سینمای کمدی و استقبال کم‌نظیر مخاطبان از فیلم‌های مفرح می‌شوید. در تلویزیون نیز تا کنون سریال‌های کمدی زیادی به نمایش درآمده که شاید بتوان «ساعت خوش» مهران مدیری را نقطه شروعی برای این سریال‌ها دانست و این ژانر بعدها با آثار خود او و رضا عطاران به اوج خود رسید. به جز سریال‌ها، در سال‌های اخیر برنامه «خندوانه» نیز به صورت تخصصی به طنز و خنده پرداخت و برنامه‌ای مانند «قندپهلو» با چاشنی شعر و ادبیات طنز را کرد. آنچه مسلم است این‌که طنز در زمان حاضر هم مانند دهه‌های گذشته نیاز جدی تلویزیون به شمار می‌رود و ساخت آثار باکیفیت در این حوزه می‌تواند مخاطبان رسانه ملی را راضی نگه دارد.

چرا طنز برایمان این قدر مهم است؟

این مُسکن دوست‌داشتنی

طنز، کمدی، فکاهی، شوخی، مطایبه یا هر چیز دیگری که صدایش کنیم، جایگاهی غیر قابل انکار در جامعه ایرانی دارد و نمی‌توان فرهنگ و هنر ایرانی را بدون در نظر گرفتن عامل مهم شوخ‌طبعی ارزیابی کرد. طبیعتاً رسانه ملی هم در این سال‌ها به طنز در مدیوم‌های گوناگون پرداخته و از سریال‌های طنز تا برنامه‌های گفت‌وگو محور با چاشنی شوخی و استندآپ کمدی و... را در تلویزیون دیده‌ایم. در این گزارش مروری بر دلایل اهمیت طنز برای ایرانیان داشته‌ایم و سعی کرده‌ایم به پاسخ این پرسش برسیم که چرا طنز برایمان این قدر مهم است؟

محمد وفایی
خبرنگار

چون اصولاً آدم‌های طنزناز هستیم

از شوخی‌های باجناق و کارمندی و جوک‌های بی‌مزه دهه‌های ۶۰ و ۷۰ که بگذریم، می‌توان گفت ایرانی‌ها مردمانی اهل شوخی و طنز هستند. وقتی در مهمانی هستید، وقتی در فضای مجازی گشت‌وگذار می‌کنید، وقتی در محل کارتان پشت میز نشست‌اید و حتی وقتی که سر کلاس درس حضور دارید، ارتباط شما با شوخی و خنده قطع نمی‌شود و حتماً می‌توانید دور و برتان کسی را برای بگو و بخند پیدا کنید. طنز بودن هم در رگ و پی جامعه‌مان دیده می‌شود و هم تک‌تک مردم به صورت فردی درک قابل توجهی از طنز دارند. این‌که کمدین‌ها گاهی از سخت بودن کار کمدی در ایران می‌گویند هم به همین برمی‌گردد که برخی اعتقاد دارند ایرانی‌ها چون خودشان طنزناز هستند، سخت‌تر به طنز می‌خندند. البته مشکل بزرگ‌تر در این حوزه به محدودیت‌هایی برمی‌گردد که دست‌آدم‌های طنز را برای شوخی با اصناف، سیاست

و... می‌بندد. در چنین فضایی است که شبکه‌های اجتماعی میدان‌دار طنز می‌شوند و کاربران عادی این شبکه‌ها با گذر از فضای رسمی، محتواهای بامزه‌ای تولید می‌کنند که گواهی بر طنز ذاتی ایرانی‌هاست.

چون طنز ریشه عمیقی در فرهنگ‌مان دارد

کافی است نگاهی به ادبیات کهن فارسی بیندازید تا

متوجه نقش قابل توجه طنز در آن شوید. فردوسی در بسیاری از ابیات شاهنامه به طعنه و کنایه زدن روی آورده و حافظ‌شناسان، شاعر شیرازی را به خاطر استفاده از طنز در اشعارش ستایش کرده‌اند. حافظ هم در غزلیات عاشقانه‌اش بهره‌هایی از طنز برده و هم در اشعار اجتماعی‌ترش با زبان طنز به بیان اشاراتی سیاسی پرداخته است. رد پای طنز در آثار سعدی نیز به روشنی دیده می‌شود و هم در اشعار و هم در آثار منثور مانند گلستان می‌توان شوخ‌طبعی استاد را ملاحظه کرد. علاوه بر این‌ها، در قرن‌های بعد شاعرانی مانند عبید زاکانی را داریم که به صورت تخصصی به طنز پرداخته‌اند و پس از آن به ایرج میرزا می‌رسیم. در حوزه نثر هم افرادی مانند علی‌اکبر دهخدا، هادی‌تازه‌ای در طنز ایجاد کرده‌اند. به جز ادبیات، اگر به فرهنگ عامه و کوچه و بازار هم توجه کنیم، چیزهای زیادی از طنز دستگیرمان می‌شود.

